

Hedwig Bartolf, Liana Cecilia Bărbos, Andreia-Nicoleta Maxim,
Helga Szép, Imre Szőcs, Erika-Mária Tódor, Ana-Maria Tudorache

GHIDUL PROFESORULUI

de limba și literatura română

– pentru aplicarea noilor programe școlare –

CUPRINS

Argument	5
----------------	---

I. Orientări metodologice

1. Mina Maria Rusu – Formarea competenței de comunicare lingvistică, de lectură și a competenței culturale în contextul reformei curriculare la limba și literatura română	7
2. Erika-Mária Tódor – Paradigme creative și însușirea limbii române în școli cu predare în limba maghiară	24
3. Mariana Norel – Aplicarea personalizată a programei școlare de Limba și literatura română pentru școlile și secțiile cu predare în limba maghiară	36

II. Exemple de bune practici

1. Hedwig Bartolf – Metode pentru însușirea vocabularului	46
2. Imre Szőcs – Dezvoltarea competențelor de comunicare în limba română	61
3. Ana-Maria Tudorache – Modele de activități pentru dezvoltarea gândirii metalingvistice	91
4. Liana Cecilia Bărbos, Andreia-Nicoleta Maxim – Certitudini și întrebări legate de competența generală care vizează interculturalitatea	103
5. Helga Szép – Teme și motive comune în creațiile folclorului literar român și maghiar	110
6. Helga Szép – Oportunități ale multiculturalității	114

III. Exemple de evaluare a rezultatelor învățării la Limba și literatura română în școlile și clasele cu predare în limba maghiară

1. Liana Cecilia Bărbos, Andreia-Nicoleta Maxim – Modele de evaluare între tradițional și modern	125
2. Ana-Maria Tudorache – Evaluarea rezultatelor învățării la clasa a V-a	
a. Probă de evaluare inițială	133
b. Probă de evaluare sumativă	136
c. Model de teză I	139
d. Model de teză II	143
3. Imre Szőcs – Probe de evaluare continuă la clasa a V-a	145
4. Imre Szőcs – Evaluarea rezultatelor învățării prin proiecte	151

I. Orientări metodologice

1. Formarea competenței de comunicare lingvistică, de lectură și a competenței culturale în contextul reformei curriculare la limba și literatura română

prof. univ. dr. habilit. Mina-Maria Rusu,
inspector general, M.E.N.

A forma competențe în procesul de *învățare* presupune un management educațional coherent, extrem de bine structurat, lămpede și cu miză operațională pe parcursul întregii vieți a individului. Prin *agrearea* politicilor curriculare centrate pe formarea de competențe, România a deschis educației zona de acces în mileniul III, ca timp istoric marcat de pragmatism, cu miza evidentă a construirii viitorului adult un profil flexibil și adaptabil. În cartea lui, *Corporația adaptabilă* (Editura Antet, 2012), Alvin Toffler definește profilul omului mileniului III. Aceasta constată că „un nou tip de societate se naște sub ochii noștri” bazată „pe o tehnologie mai avansată, pe stiluri de organizare radical diferite, pe noi feluri de relații interpersonale, noi valori sexuale și familiale, noi căi de trăire a realității. În argumentul lucrării, Toffler constată că „prefacerile cu care ne confruntăm sunt cel puțin la fel de masive ca și cele produse de Revoluția Industrială. Ele pun în pericol toate instituțiile noastre fundamentale, după cum și revoluția industrială a pus în pericol și apoi a transformat toate instituțiile societății feudale” și conchide că „organizația adaptabilă la noul mediu necesită un alt mod de conducere, necesită „manageri de adaptare înzestrăți cu un întreg set de aptitudini noi, non-lineare”. Concluzia lui Toffler privind profilul educatului în contextul configurației mileniului III este convingătoare: *Omul viitorului nu va mai funcționa ca la manual, „ad-hocrația” solicitând un nou set de caracteristici umane: învățare rapidă și imaginație.(s.n.)!*¹.

În aria curriculară Limbă și comunicare, disciplinele se coagulează în jurul limbii materne, cu rol de nucleu care generează procesul de comunicare

¹ Alvin Toffler, *Corporația adaptabilă*, Editura Antet, 2012, p. 43

Respect pentru oameni și cărti

lingvistică, în primul rând, facilitând înțelegerea conținuturilor la toate celelalte discipline de studiu. Astfel, competența de comunicare lingvistică este una transversală, extrem de importantă pentru asigurarea dezvoltării universului cognitiv al elevului, fapt care sporește responsabilitatea profesorului și interesul elevului în procesul de învățare. Ca disciplină de studiu, limba maternă asigură nu doar formarea și dezvoltarea competențelor specifice, ci și înțelegerea conținuturilor la toate celelalte discipline de studiu, pentru care este limbă de școlarizare.

Noile programe de limba și literatura română pentru gimnaziu în contextul european. După anul 1989, modificările modelului social au determinat adaptarea politicilor curriculare și generarea noii programe de limba și literatura română, alături de o redefinire a conceptului de manual, inducând profesorului ideea de libertate controlată doar de obligativitatea parcurgerii integrale a programei. Rețeaua școlară din țara noastră cuprinde atât școli cu predare în limba română, cât și școli cu predare în limbile minorităților naționale sau în limbi moderne. Pentru majoritatea școlilor din sistem, româna este și limbă de școlarizare, fiind și limba maternă a elevilor (L1). Pentru cei de altă etnie, care aleg să studieze la școli cu predare în limba lor maternă, româna este o disciplină de studiu importantă, deoarece reprezintă a doua limbă de comunicare (L2) și limba oficială în țara noastră.

Elevilor care studiază în altă limbă de școlarizare, conform prevederilor legale, li se asigură, la cerere, programă specifică pentru învățarea limbii și literaturii române, având la bază acest cadru legislativ, la nivel gimnazial, există două programe de limba și literatura română, având în vedere elevul și limba lui maternă. Începând cu anul școlar 2017-2018, la nivel gimnazial, disciplina limba și literatura română se studiază după două programe, continuând, de fapt, practica de la nivelul învățământului primar. Se presupune că unui elev care studiază în limba lui maternă, alta decât limba română, îi este mai dificil să obțină performanțe parcurgând programa de limbă română maternă.

În principiu, elaborarea a două programe pentru gimnaziu a fost expresia normalității decizionale, pentru a sprijini elevii aparținând minorităților etnice care studiază toate celelalte discipline în limba lor maternă, să atingă competențe adecvate la limba română, sprijinindu-se în procesul de învățare, pe limba lor maternă. Un alt argument solid al politicilor curriculare este acela că, fiind limbă oficială de comunicare pe tot teritoriul țării, limba română trebuie învățată corect, astfel încât toți elevii să aibă șanse egale privind inserția socială din viața de adult.

*

* *

Din data de 18 decembrie 2006, Recomandarea Parlamentului European
(RECOMMENDATION OF THE EUROPEAN PARLIAMENT AND OF THE

COUNCIL, of 18 December 2006, on key competences for lifelong learning, (2006/962/EC)] poziționează educația în zona în care individul uman aflat la vârsta școlarității își formează, treptat și logic, o personalitate autonomă, care să-i asigure în viața de adult flexibilitate în contextul reconfigurării modelului social, adaptabilitate și capacitatea de a învăța pe tot parcursul vieții. În fapt, acest ultim aspect este cel mai important din contextul reformării curriculare absolut necesare și conforme cu dinamica istorică a socialului.

La nicio lună după data lansării acestui document, la 1 ianuarie 2007, țara noastră a devenit membră a UE, fapt care a determinat implicit adaptarea politicilor naționale din educație la prioritățile lansate de către Parlamentul European și implicit la noul ideal educațional. Un tabel comparativ al celor două documente (din 2006, respectiv din 2018) justifică atenționarea profesorilor privind aplicarea noilor programe, pe fondul anticipării revizuirii acestora în viitorul apropiat:

Nr. crt.	Competențe-cheie 2006	Competențe-cheie 2018
1	<p><i>Comunicare în limba maternă</i> <i>Cunoștințe</i> – vocabular, gramatică funcțională, funcții ale limbii (acte de vorbire); sunt incluse și: conștientizarea principalelor tipuri de interacțiune verbală; un registru de texte literare și non-literare; principalele caracteristici ale diferențelor stiluri și registre de limbă; <i>variabilitatea limbii și a comunicării</i> în diferite contexte.</p> <p><i>Deprinderi</i> – comunicare orală și în scris într-o varietate de situații, <i>monitorizarea și adaptarea propriiei comunicări</i> la cerințele situației; sunt incluse și: a distinge și a folosi diferite tipuri de texte; a căuta, a colecta și a procesa informația, a folosi resurse, a formula și a exprima argumente orale și scrise în mod convinsător, adecvat contextului.</p>	<p><i>Competențe de alfabetizare</i> <i>Alfabetizarea</i> este capacitatea de a identifica, înțelege, exprima, crea și interpreta concepte, sentimente, fapte și opinii, atât verbal, cât și în scris, folosind materiale vizuale, auditive/audio și digitale în diferite discipline și în diferite contexte. Ea implică capacitatea de a comunica și de a stabili conexiuni cu alte persoane, în mod eficient, adecvat și creativ.</p> <p>Dezvoltarea alfabetizării reprezintă baza pentru continuarea învățării și a interacțiunii lingvistice. În funcție de context, competențele de alfabetizare pot fi dezvoltate în limba maternă, în limba de școlarizare și/sau în limba oficială dintr-o țară sau regiune.</p>

Respect pentru oameni și cărți

Atitudini – deschiderea (dispoziția) pentru dialog constructiv, aprecierea calităților estetice și dorința de a le promova și interesul pentru interacțiunea cu alții. Implică și conștientizarea impactului limbajului asupra celorlalți și nevoia de a înțelege și a folosi limbajul într-o manieră pozitivă, responsabilă din punct de vedere social.

Cunoștințe, competențe și atitudini esențiale legate de această competență

Alfabetizarea implică cunoștințe de citire și scriere și o bună înțelegere a informațiilor scrise. Alfabetizarea necesită cunoștințe de vocabular, gramatică funcțională și privind funcțiile limbajului. Ea include cunoașterea celor trei tipuri principale de interacțiune verbală, o serie de texte literare și neliterare și principalele caracteristici ale diverselor stiluri și registre ale limbii.

Cetățenii ar trebui să dețină competențele necesare pentru a comunica atât oral, cât și în scris, într-o gamă largă de situații și să monitorizeze și să își adapteze comunicarea la cerințele situației. Această competență include, de asemenea, capacitatea de a distinge și de a utiliza diferite tipuri de surse, de a căuta, culege și prelucrea informații, de a utiliza instrumente ajutătoare și de a formula și exprima argumentele oral și în scris într-o manieră convingătoare și adecvată contextului.

O atitudine pozitivă în ceea ce privește alfabetizarea implică adoptarea unui dialog critic și constructiv, o apreciere a calităților estetice și un interes pentru interacțiunea cu alte persoane. Aceasta implică o conștientizare a impactului limbajului asupra celorlalți și necesitatea de a înțelege și utiliza limba într-un mod pozitiv și responsabil din punct de vedere social.

Respect pentru oameni și cărți

2	<p><i>Comunicare în limbi străine</i></p> <p><i>Cunoștințe</i> – vocabular, gramatică funcțională, conștientizarea principalelor tipuri de interacțiune verbală și registre ale limbii; convenții societale, aspectul cultural și varietatea limbilor.</p> <p><i>Deprinderi</i> – abilitatea de înțelege mesaje orale, inițierea, susținerea și încheierea unor conversații, înțelegerea și producerea de texte scrise adecvate nevoilor individului; folosirea adecvată a resurselor, invățarea limbilor în context informal ca parte a educației pe parcursul întregii vieți.</p> <p><i>Atitudini</i> – aprecierea diversității culturale, interesul și curiozitatea pentru limbi și comunicare interculturală</p>	<p><i>Competențe lingvistice</i></p> <p>Această competență definește capacitatea de a utiliza diferite limbi în mod corespunzător și eficient pentru comunicare. Ea împărtășește în linii mari principalele dimensiuni ale competențelor de alfabetizare: se bazează pe capacitatea de a înțelege, exprima și interpreta concepte, gânduri, sentimente, fapte și opinii, atât oral, cât și în scris (ascultare, vorbire, citire și scriere) într-o varietate de contexte sociale și culturale, în funcție de necesități sau dorințe. După caz, poate include menținerea și dezvoltarea în continuare a competențelor de limbă maternă.</p> <p><i>Cunoștințe, competențe și atitudini esențiale legate de această competență</i></p> <p>Această competență presupune cunoștințe de vocabular și gramatică funcțională în diferite limbi și o cunoaștere a principalelor tipuri de interacțiune verbală și registre ale limbilor. Sunt importante cunoștințele privind convențiile societale, aspectul cultural și variabilitatea limbilor. Aptitudinile esențiale pentru aceste competențe constau în capacitatea de a înțelege mesajele verbale, de a iniția, susține și încheia conversații, de a citi, înțelege și redacta texte, cu niveluri diferite de aptitudini în diferite limbi, în funcție de necesitățile individuale. Cetățenii ar trebui să aibă posibilitatea de a utiliza instrumente în mod adecvat și de a invăța limbi străine într-un mod formal, non-formal și informal, pe tot parcursul vieții.</p>
---	--	---

		O atitudine pozitivă presupune aprecierea diversității culturale, interesul și curiozitatea cu privire la diferite limbi și comunicarea interculturală. Aceasta presupune, de asemenea, respectarea profilului lingvistic individual al fiecărei persoane, inclusiv respectul față de limba maternă a persoanelor care aparțin minorităților și/ sau provenite din familii de migranți.
3	<p><i>Sensibilizare și exprimare culturală</i></p> <p><i>Cunoștințe</i> – conștientizarea moștenirii culturale, locale, naționale, europene și a locului patrimoniului cultural în lume; cunoștințe de bază referitoare la produse culturale majore, inclusiv cultura contemporană populară; înțelegerea diversității culturale și lingvistice în Europa și în alte regiuni ale lumii, înțelegerea nevoii de a conserva această diversitate, a importanței factorilor estetici în viața de fiecare zi.</p> <p><i>Deprinderi</i> – aprecierea critică și estetică a operelor de artă și a spectacolului, precum și a propriei exprimări printr-o varietate de mijloace, folosind propriile aptitudini; raportarea proprietelor puncte de vedere creative și expresive la opiniiile altora; identificarea și realizarea oportunităților sociale și economice în activitatea culturală; dezvoltarea abilităților creative care pot fi transferate într-o varietate de contexte profesionale.</p>	<p><i>Competențe de sensibilizare și expresie culturală</i></p> <p>Competențele de sensibilizare și expresie culturală implică înțelegerea și respectul față de modul în care ideile și înțelesurile sunt formulate și comunicate în mod creativ în diferite culturi și printr-o serie de arte și alte forme culturale. Aceasta implică participarea la înțelegerea, dezvoltarea și exprimarea ideilor proprii și a sentimentului de apartenență sau a rolului în societate în diverse moduri și contexte.</p> <p><i>Cunoștințe, competențe și atitudini esențiale legate de această competență</i></p> <p>Această competență necesită cunoașterea culturilor și modurilor de exprimare locale, naționale, europene și mondiale, inclusiv limbile, patrimoniul și tradițiile acestora, precum și cunoașterea produselor culturale și o înțelegere a modului în care aceste exprimări pot influența opiniile individuale și reciproc.</p>

Atitudini – înțelegerea profundă a propriei culturi și sensul identității ca bază a respectului și a atitudinii deschise față de diversitatea exprimării culturale; creativitate și dorință pentru cultivarea capacității estetice prin expresie artistică și prin participare la viața culturală.

Aceasta include înțelegerea diferitelor moduri de comunicare a ideilor între creator, participant și audiență în texte scrise, tipărite și digitale, teatru, film, dans, jocuri, artă și design, muzică, ritualuri și arhitectură, precum și în forme hibride. Acest lucru necesită o înțelegere a propriei identități aflată în evoluție, într-o lume a diversității culturale, precum și a modului în care artele și alte forme culturale pot fi o modalitate de a vizualiza și de a modela lumea.

Competențele includ capacitatea de a exprima și interpreta cu empatie idei figurative și abstracte, experiențe și emoții, precum și capacitatea de a face acest lucru într-o serie de alte forme artistice și culturale. Competențele includ, de asemenea, abilitatea de a identifica și concretiza oportunități în interes personal, social sau comercial prin intermediul artelor și a altor forme culturale și capacitatea de a se angaja în procese creative, atât ca individ, cât și în cadrul colectivității.

Este importantă o atitudine deschisă și respectul față de diversitatea expresiilor culturale, împreună cu o abordare etică și responsabilă a proprietății intelectuale și culturale. O atitudine pozitivă presupune, de asemenea, curiozitatea față de lumea înconjurătoare, o atitudine deschisă de imaginare a noi posibilități și dorința de a participa la experiențe culturale.

In privința celei de-a cincea competențe, descriptivul din cele două programe în vigoare (2017) este nuanțat și pus în relație cu statutul disciplinei (maternă/nematernă), astfel încât, abordarea formării acesteia este adaptată la statutul limbii române în raport cu elevul/vorbitorul (maternă/nematernă):

Programa pentru școli cu predare în limba română (limbă maternă)	Programa pentru școli cu predare în limba maghiară (limbă nematernă)
<i>Exprimarea identității lingvistice și culturale proprii în context național și internațional</i>	<i>Manifestarea sensibilității multi- și interculturale, prin valorile promovate în contexte culturale și sociale diverse</i>
Clasa a V-a Elemente de interculturalitate <ul style="list-style-type: none"> – Identitate personală – identitate națională – diversitate culturală și lingvistică – Carte românească de învățătură: de la prima carte tipărită la cartea digitală – Modele comportamentale în legende greco-romane 	Clasa a V-a Elemente de interculturalitate <ul style="list-style-type: none"> Cartea – obiect cultural • Valori (de exemplu: cinstea, altruismul, bunătatea) promovate în: <ul style="list-style-type: none"> o literatura română o literatura maternă o literatura universală
Clasa a VI-a <i>La conținuturile din clasa a V-a (actualizate) se vor adăuga următoarele:</i> <ul style="list-style-type: none"> – Valori etice în legendele popoarelor – Limba română în Europa; comunitatea lingvistică a vorbitorilor de limbă română de pretutindeni – Valori ale culturii populare în spațiul românesc 	Clasa a VI-a Valori promovate în arta românească (de exemplu, muzica, pictura, sculptura etc.) <ul style="list-style-type: none"> • Valori promovate în arta din cultura maternă (de exemplu, muzica, pictura, sculptura etc.) • Valori promovate în arta din cultura universală (de exemplu, muzica, pictura, sculptura etc.)
Clasa a VII-a <i>La conținuturile din clasa a VI-a (actualizate), se vor adăuga următoarele:</i> <ul style="list-style-type: none"> – Elemente de mitologie românească – Despre limba și cultura țărilor din vecinătatea României – Contacte culturale 	Clasa a VII-a Valori promovate în tradițiile și obiceiurile din cultura română <ul style="list-style-type: none"> • Valori promovate în tradițiile și obiceiurile din cultura maternă • Valori promovate în tradițiile și obiceiurile din cultura universală

Clasa a VIII-a

La conținuturile din clasa a VII-a (actualizate), se vor adăuga următoarele:

- Modele comportamentale în textele literaturii universale
- Relații culturale constructive. Noi și ceilalți
- Valori culturale românești în lume

Clasa a VIII-a

Valori promovate în cultura română:

Oameni și fapte

- Valori promovate în cultura maternă:
Oameni și fapte
- Valori promovate în cultura universală: *Oameni și fapte*

Sensibilizarea și exprimarea culturală (2006), respectiv **Competențe de sensibilizare și expresie culturală** (2018) sunt elemente fundamentale care asigură coerență actului educativ și consensul acestuia cu politicile curriculare, în general, mai ales în domeniul umanioarelor. Nuanțarea terminologică atrage atenția din perspectiva aplicării curriculumului, impunând aspectul acțional-pragmatic învățării dirijate. Prin urmare, profesorul este acela care va trebui să construiască demersuri logice și flexibile menite să determine o învățare eficientă, reflectată în formarea unor competențe adecvate dezideratelor de perspectivă pentru viitorii adulți. Descriptivul competențelor este convingător: *Competențele de sensibilizare și expresie culturală implică înțelegerea și respectul față de modul în care ideile și înțelesurile sunt formulate și comunicate în mod creativ în diferite culturi și printr-o serie de arte și alte forme culturale. Aceasta implică participarea la înțelegerea, dezvoltarea și exprimarea ideilor proprii și a sentimentului de apartenență sau a rolului în societate în diverse moduri și contexte.*(s.n.).

Pentru formarea corectă a profilului absolventului, în fiecare din cele două programe noi (2017), domeniile de conținut sunt abordate tematic, fiind subsu-mate particularităților de vîrstă, orizontului de așteptare și relației elevului cu limba română (maternă/nematernă). Pentru fiecare clasă, este propusă o temă generală, comună celor două programe, adecvată particularităților psiholingvis-tice și preocupărilor elevilor. Pentru elevii de la școli cu predare în limba maghiară, tema generală va fi dezvoltată prin patru teme cu generice clare (trei obligatorii și una la alegere). Elevii de la școli cu predare în limba română au indicată doar tema generală, urmând ca profesorii să propună teme adecvate orizontului de așteptare al acestora.

**Programa pentru
școli cu predare
în limba română****Programa pentru
școli cu predare
în limba maghiară****Pentru clasa a V-a** se recomandă:**Tema generală EU ȘI UNIVERSUL MEU FAMILIAR***Teme obligatorii*

Identitate personală / Jocuri și jucării / Valorile mele

*Teme la alegere*Lectură și jocuri de cuvinte / Limbă și identitate /
Prietenii din lumea animalelor**Pentru clasa a VI-a** se recomandă:**Tema generală EU ȘI LUMEA DIN JURUL MEU***Teme obligatorii*

Familia / Timpul liber / Valorile mele, valorile celorlalți

*Teme la alegere*Lectură și cunoașterii / Dialoguri culturale /
Prietenii, colegii, profesorii**Pentru clasa a VII-a** se recomandă:**Tema generală: ORIZONTURILE LUMII ȘI ALE CUNOAȘTERII***Teme obligatorii*

Tradiții și obiceiuri / Călătorii/Aventură / Valori și atitudini în diverse culturi

Teme la alegere

Lectura ca explorare

Limibile lumii și traducerile

Lumea reală, lumea imaginată, lumea virtuală

Pentru clasa a VII-a se recomandă:**Tema generală: REFLECȚII ASUPRA LUMII***Teme obligatorii*

Microunivers și macrounivers / Spațiu și timp /

Simț civic, responsabilitate, etică

Teme la alegere

Lectură și autocunoaștere / Reflecții asupra limbii /

Prietenie

*

* *

Argumentul nostru privind declanșarea procesului reformator a fost lansarea în educație, la nivel european, a conceptului de competență, ca element cu rol evaluativ pe termen lung a calității educației formale, nonformale și informale în